

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (στίχοι 1-17)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Πολυαγαπημένη μου Ισμήνη,
άραγε ξέρεις αν υπάρχει καμιά συμφορά που μας κληροδότησε ο Οιδίποδας που ο
Δίας να μην την έστειλε σε μας που ζούμε ακόμη;
Γιατί δεν υπάρχει τίποτα ούτε δυσάρεστο ούτε γεμάτο συμφορές
ούτε ντροπή ούτε επονείδιστο, που να μην 5
έχω δει εγώ μέσα στα δικά σου και στα δικά μου βάσανα.
Και τώρα τι είναι πάλι αυτή η διαταγή που λένε ότι
διακήρυξε ο στρατηγός πριν από λίγο σε όλη την πόλη;
Ξέρεις τίποτα και έχεις ακούσει; Ή μήπως σου διαφεύγει τη προσοχή ότι
απειλούν τους αγαπημένους μας κακά που ταιριάζουν στους εχθρούς; 10

ΙΣΜΗΝΗ

Σε μένα τουλάχιστον, Αντιγόνη, καμιά είδηση για τους αγαπημένους μας
ούτε ευχάριστη ούτε δυσάρεστη από τότε
που εμείς οι δύο στερηθήκαμε τα δυο μας αδέρφια
που σκοτώθηκαν σε μια ημέρα με διπλό φόνο
και από τότε που ο στρατός των Αργείων τράπηκε σε φυγή 15
τη νύχτα αυτή, δεν ξέρω τίποτα περισσότερο
ούτε δηλαδή ότι είμαι πιο ευτυχισμένη ούτε πιο δυστυχισμένη.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το δράμα αρχίζει με την εμφάνιση της Αντιγόνης και τη μυστική συνάντησή της με την αδερφή της Ισμήνη. Η Αντιγόνη με την προσφώνησή της προς αυτήν εκφράζει τα στοργικά και φιλάδελφα συναισθήματά της. Η τρυφερότητα αυτή τονίζεται μέσα από έναν πλεονασμό (κοινόν-αυτάδελφον) και ένα σχήμα υπαλλαγής¹. Στη συνέχεια υπενθυμίζει στην Ισμήνη συνοπτικά τις συμφορές που προήλθαν από τον Οιδίποδα και επισωρεύτηκαν πάνω τους. Τις χαρακτηρίζει μάλιστα οδυνηρές, ολέθριες, και επονείδιστες γιατί κλόνισαν το κύρος και κυρίως την ηθική υπόσταση της οικογένειας. Η αναφορά της αυτή στο κοινό παρελθόν αποσκοπεί στο να επηρεάσει συναισθηματικά την αδερφή της και να εξασφαλίσει τη σύμπραξή της στις ενέργειές της. Έπειτα, η ηρωίδα επικεντρώνει την προσοχή της στη νέα συμφορά που τις απειλεί, στην προκήρυξη του Κρέοντα. Η διαταγή αυτή συντελεί στη μετάβαση από το παρελθόν στο παρόν. Η ταραχή και η αγωνία της Αντιγόνης μετατρέπεται σε οργή και αγανάκτηση εναντίον του Κρέοντα στον οποίο αναφέρεται με ειρωνική και μειωτική διάθεση («τόν στρατηγόν»). Η ρήση της Αντιγόνης κλείνει με μια ερώτηση/απορία, που λειτουργεί συγχρόνως ως προϋδραστικό στοιχείο για τη μετάβαση στο μονόλογο της Ισμήνης.

Η Ισμήνη αποκρίνεται με συντομία και ψυχρότητα. Δε γνωρίζει τίποτα σχετικά με την επικείμενη προκήρυξη. Το μέγεθος της άγνοιάς της υπογραμμίζεται μέσα από το

¹ Υπαλλαγή : στο σχήμα αυτό ο επιθετικός προσδιορισμός (αυτάδελφον) δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική στην οποία ανήκει (Ισμήνης) , αλλά με το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική (κάρα).

πολυσύνδετο σχήμα και τις αντιθέσεις. Ωστόσο, προβάλλονται τα φιλάδελφα συναισθήματά της και το πένθος της για τον αλληλοσκοτωμό των δύο αδερφών τους, ενώ εκφράζει και τη συγκρατημένη ικανοποίησή της που η χώρα γλίτωσε από τους επιδρομείς.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι απασχολεί την Αντιγόνη στην ενότητα αυτή;
2. Ποιοι λόγοι οδηγούν την Αντιγόνη να συναντηθεί με την αδερφή της κάτω από αυτές τις συνθήκες;
3. Που αποσκοπεί η αναφορά της Αντιγόνης στο κοινό με την Ισμήνη παρελθόν;
4. Πώς προσφωνεί η Ισμήνη την Αντιγόνη; Να σχολιάσετε την προσφώνηση αυτή και να τη συγκρίνετε με εκείνη της Αντιγόνης.
5. Ποια είναι η ψυχική κατάσταση της Ισμήνης; Ποιες λέξεις και φράσεις μας βοηθούν να την προσδιορίσουμε;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (στίχοι 18-38)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ήμουνα σίγουρη, και γι' αυτό σε κάλεσα να έρθεις έξω από τις εξώπορτες του ανακτόρου, για να τ' ακούσεις δηλαδή μόνη.

ΙΣΜΗΝΗ

Τι 'ναι λοιπόν; Γιατί δείχνεις ότι κάποια είδηση σε βασανίζει. 20

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ναι, γιατί από τα δυο μας τα αδέρφια ο Κρέοντας δεν έκρινε τον έναν άξιο ταφής, ενώ τον άλλον ανάξιο να ταφεί;

Τον Ετεοκλή από τη μία, όπως λένε, αφού του φέρθηκε με δίκαιη κρίση και σύμφωνα με τη θρησκευτική συνήθεια διέταξε να τον ενταφιάσουν ώστε να είναι τιμημένος ανάμεσα στους νεκρούς του κάτω κόσμου, ενώ το κορμί του Πολυνείκη, ο οποίος πέθανε κατά τρόπο οικτρό

λένε πως έχει διακηρυχτεί στους πολίτες

να μην τον ενταφιάσει και να μην τον κλάψει κανείς

αλλά να τον αφήσουν άκλαυτο, άταφο, γλυκό εύρημα για τα όρνια

που ψάχνουν λαίμαργα για την τροφή τους. 30

Τέτοια λένε ότι έχει διακηρύξει ο καλός ο Κρέοντας για σένα

και για μένα, λέω και για μένα,

και λένε ότι έρχεται εδώ για να τα διακηρύξει δημόσια ώστε να είναι

καθαρά σε όσους δεν τα ξέρουν και ότι δε θεωρεί την υπόθεση

ασήμαντη αλλά ότι αυτόν που θα κάνει κάτι από αυτά, 35

τον περιμένει θάνατος με δημόσιο λιθοβολισμό στην πόλη.

Έτσι έχουν αυτά για σένα και γρήγορα θα δείξεις αν είσαι από

ευγενική γενιά και γενναία στο ήθος ή τιποτένια από ευγενική γενιά.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η περιορισμένη γνώση της Ισμήνης δίνει την ευκαιρία στην Αντιγόνη να αναπτύξει το κήρυγμα του Κρέοντα. Έτσι, η Ισμήνη και ο θεατής μαθαίνουν ότι ο Κρέοντας : α) έχει ενταφιάσει τον Ετεοκλή με όλες τις καθιερωμένες και πρέπουσες τιμές, β) έχει εκδώσει διαταγή που απαγορεύει την ταφή του Πολυνείκη και την προσφορά σ' αυτόν

νεκρικών τιμών προβλέποντας μάλιστα για τον παραβάτη ποινή θανάτου με λιθοβολισμό.

Η απόφαση αυτή του Κρέοντα εκφράζει βέβαια την ηθική των χρόνων του («φίλει τόν φιλοῦντα καὶ μίσει τόν μισοῦντα»), ωστόσο **είναι ατιμωτική προς το νεκρό και ασεβής απέναντι στους θεούς**, στους ουράνιους οι οποίοι μιαίνονται βλέποντας το άταφο και αποσυνθεμένο σώμα του νεκρού, αλλά και απέναντι στους χθόνιους, αφού ο νεκρός δεν ανήκει πια στον πάνω κόσμο αλλά σε αυτούς. Γι' αυτό, η παράδοση αυτή της υποχρεωτικής ταφής των νεκρών είχε πάρει τη μορφή άγραφου/ θεϊκού δικαίου και όποιος δεν τηρούσε το νόμο διέπραττε ύβρη και επέσυρε τη θεϊκή οργή και τιμωρία.

Η Αντιγόνη, λοιπόν, αισθανόμενη την αδικία και την ύβρη του Κρέοντα αντιδρά έντονα και ειρωνεύεται το βασιλιά («τόν ἀγαθόν Κρέοντα»). Και ενώ το διάταγμά του είναι γενικό, αφού αναφέρεται σε όλους του πολίτες, η Αντιγόνη το περιορίζει στον εαυτό της και την Ισμήνη, γιατί αυτές είναι οι πιο στενοί συγγενείς του Πολυνείκη και πρέπει να φροντίσουν για την ταφή του. Μάλιστα διαχωρίζει τον εαυτό της και από την αδερφή της («λέγω γάρ καμέ», στ. 32) που έμμεσα την επικρίνει για την αμεριμνησία της. Επιπλέον, η λακωνική αυτή φράση (δείγμα της δραματουργικής τελειότητας του ποιητή) μας αποκαλύπτει τον ψυχικό της κόσμο και εκφράζει την περιφρόνησή της προς τον Κρέοντα που τη συμπεριέλαβε κι αυτήν στο κήρυγμά του. Έτσι, οι θεατές προϋδεάζονται για τη σύγκρουση.

Στον επόμενο στίχο (στ 33), η ηρωίδα προεξαγγέλλει την άφιξη του Κρέοντα και του χορού, που συντελεί στην προώθηση του μύθου. Τέλος, η Αντιγόνη θέτει ένα δίλημμα στην Ισμήνη : να αποδείξει αν κατάγεται πραγματικά από αριστοκρατική γενιά και είναι γενναία στο ήθος ή είναι μικρόψυχη και ανάξια της καταγωγής της. Με αυτήν την υπόμνηση της ευγένειάς της καλεί την αδερφή της να επιδείξει τη συμπεριφορά που της αρμόζει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια γνώμη εκφράζει η Αντιγόνη για το διάταγμα του Κρέοντα; Να επισημάνετε τα σχετικά χωρία του κειμένου.
2. Μπροστά σε ποιο δίλημμα θέτει η Αντιγόνη την Ισμήνη; Ποιος λόγος την αναγκάζει να ενεργήσει έτσι;
3. Ποιες πληροφορίες αντλούμε από το απόσπασμα σχετικά με τις επικήδειες τιμές και τις υποχρεώσεις των ζωντανών απέναντι στους νεκρούς κατά την εποχή εκείνη;
4. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον Κρέοντα με βάση το διάταγμά του;
5. Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που απέδιδαν οι Αθηναίοι στην τήρηση των νόμων, νομίζετε ότι οι θεατές θα θεωρούσαν δικαιολογημένη την τιμωρία με την οποία απειλούσε ο Κρέοντας τους παραβάτες των διαταγών του;

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (στίχοι 39-68)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΙΣΜΗΝΗ

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τι όφελος θα μπορούσα εγώ να φέρω
ό,τι κι αν κάνω;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σκέψου αν θα με βοηθήσεις και θα συνεργαστείς μαζί μου.

ΙΣΜΗΝΗ

Για ποια επικίνδυνη πράξη μιλάς;

Τι τάχα έχεις στο μυαλό σου;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σκέψου αν θα σηκώσεις το νεκρό μαζί μου με αυτό εδώ το χέρι.

ΙΣΜΗΝΗ

Αλήθεια σκέφτεσαι να τον θάψεις, αν και απαγορεύεται αυτό ρητά στους πολίτες; 45

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τον δικό μου βέβαια και το δικό σου (έχω στο νου μου να θάψω),
αν εσύ δε θέλεις.

Γιατί δε θα κατηγορηθώ ότι τον πρόδωσα.

ΙΣΜΗΝΗ

Παράτολμη, ενώ το έχει απαγορεύσει ο Κρέοντας;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Αλλά αυτός δεν έχει κανένα δικαίωμα να με εμποδίσει να θάψω τους δικούς μου. 50

ΙΣΜΗΝΗ

Αλίμονο, σκέψου αδερφή μου,

πόσο μισητός και ντροπιασμένος πέθανε ο πατέρας μας,

αφού χτύπησε δυνατά τα δυο του μάτια με το ίδιο του το χέρι

για αμαρτήματα που μόνος του έφερε στο φως.

έπειτα η μητέρα και γυναίκα του, διπλό όνομα,

πεθαίνει ντροπιασμένη με πλεκτή θηλιά.

Τρίτο κακό, τα δυο μας αδέρφια

55

που αλληλοσκοτώθηκαν οι δυστυχισμένοι μέσα σε μια μέρα

Βρήκαν αμοιβαίο θάνατο με χέρια που σήκωσαν ο ένας εναντίον του άλλου. Και

τώρα σκέψου εμείς οι δύο που έχουμε μείνει ολομόναχες

πόσο ατιμωτικά θα χαθούμε, αν παραβιάζοντας το νόμο

παραβούμε την απόφαση ή τη βασιλική εξουσία.

60

Αλλά πρέπει να σκεφτείς και τούτο,

ότι δηλαδή γεννηθήκαμε γυναίκες

και από την άλλη δε μπορούμε να τα βάζουμε με άντρες.

Έπειτα ότι κυβερνιόμαστε από ισχυρότερους

ώστε να υπακούμε και σε αυτά και σε ακόμη πιο πικρά από αυτά.

Εγώ, λοιπόν, παρακαλώντας αυτούς που είναι στο κάτω κόσμο

65

να με συγχωρήσουν θα πειθαρχήσω στους άρχοντες,

γιατί κάνω αυτά χωρίς τη θέλησή μου, γιατί το να κάνει

κανείς πράγματα ανώτερα από τις δυνάμεις είναι εντελώς ανόητο.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η Ισμήνη με μια λαϊκή, παροιμιώδη έκφραση («λύουσα εἶθ' ἄπτουσα», στ.40) εκφράζει την αδυναμία της να ενεργήσει σε μια τέτοια δύσκολη κατάσταση και να προβεί σε κάποια παράτολμη ενέργεια. Ακολουθεί μια ζωνρή στιχομυθία, ένας αγώνας λόγου, που χαρακτηρίζεται από έντονη συναισθηματική φόρτιση. Η αντίθεση ανάμεσα στα διαλεγόμενα πρόσωπα συνεχώς κλιμακώνεται : η Αντιγόνη αρχικά ζητά αόριστα τη συνεργασία της Ισμήνης με ένα διπλό ρηματικό τύπο («εἰ ξυμπονήσεις καί συνεργάσῃ σκόπει», στ. 41), ο οποίος δηλώνει αντίστοιχα σωματική βοήθεια και ηθική στήριξη. Στη συνέχεια διατυπώνει με σαφήνεια την πρότασή της («εἰ κουφιεῖς τόν νεκρόν», στ. 43), η οποία περιλαμβάνει : την περισυλλογή και τη μεταφορά του

νεκρού στο σπίτι, το στολισμό του, την ταφή και την προσφορά νεκρικών χοών. Ο αντιθετικός λόγος ενισχύεται συνεχώς με αξιολογικές κρίσεις: η Ισμήνη επικαλείται την απαγορευτική διαταγή του Κρέοντα («ἀπόρρητον ὄν πόλει», στ. 44, «Κρέοντος ἀντειρηκότος», στ. 47). Το επιχείρημά της αυτό είναι βέβαια πραγματικό και λογικό, ωστόσο δε φαίνεται να έχει αποτελεσματικότητα, καθώς η Αντιγόνη θεωρεί τη μη εκπλήρωση του χρέους της ταφής ως προδοσία, ενώ παράλληλα αρνείται στον Κρέοντα το δικαίωμα να ρυθμίζει αυτός τη στάση της απέναντι στους συγγενείς της (στ. 48). Στη συνέχεια, η Ισμήνη μπροστά στον κίνδυνο που η απόφαση της Αντιγόνης συνεπάγεται εκφράζει τα φιλάδελφα συναισθήματά της (στ. 49) και επιστρατεύει μια σειρά από λογικά και συναισθηματικά επιχειρήματα προκειμένου να αποτρέψει την Αντιγόνη από τα παράτολμα σχέδιά της και κυρίως να δικαιολογήσει την άρνησή της για σύμπραξη. Έτσι, της υπενθυμίζει και της επισημαίνει ότι :

- ήδη αυτές και η οικογένειά τους έχουν γνωρίσει πολλές συμφορές (στ.49-57)
 - έχουν μείνει μόνες και απροστάτευτες (στ. 58)
 - η σύγκρουση με την πολιτική εξουσία προδικάζει βαριά τιμωρία(στ. 59-60)
 - είναι γυναίκες και δε μπορούν να τα βάλουν με άντρες(στ. 61-62)
 - πρέπει να υποτάσσονται και σε χειρότερες διαταγές, γιατί εξουσιάζονται από δυνατότερους (στ. 63-64)
 - είναι παραλογισμός να επιδιώκει κανείς ό,τι ξεπερνά τις δυνάμεις του (στ. 67-68)
- Έτσι, αρχίζει να διαγράφεται η διαφορά ήθους των δύο γυναικών και να εντείνεται το ενδιαφέρον των θεατών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιον εκφραστικό τρόπο χρησιμοποιεί ο ποιητής στους στίχους 39-48; Γιατί κάνει αυτή την επιλογή;
2. Πώς αντιδρά η Ισμήνη στην πρόταση της Αντιγόνης να θάψουν τον Πολυνείκη; Πού οφείλεται κατά τη γνώμη σας η στάση της;
3. Να σχολιάσετε τη φράση : «οὐ προδοῦσα ἀλώσομαι».
4. Με ποια επιχειρήματα προσπαθεί η Ισμήνη να αποτρέψει την Αντιγόνη από την εκτέλεση του έργου που έχει σχεδιάσει;
5. Έχοντας υπόψη σας την κοινωνική θέση και το ρόλο της γυναίκας εκείνη την εποχή, ποια πιστεύετε πως θα ήταν για τους πολίτες η αναμενόμενη στάση της Αντιγόνης και της Ισμήνης απέναντι στις διαταγές του Κρέοντα;
6. Η στιχομυθία της ενότητας ποια συναισθήματα δημιουργεί στους θεατές;
7. Να αναπτύξετε το γνωμικό στο στίχο 68.

ΛΕΞΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να δοθούν στα νέα ελληνικά ομόρριζα για τα ρήματα *ἐργάζομαι, φύω*.
2. Να δοθούν στην αρχαία ελληνική συνώνυμα του *ἐθέλω*.
3. πρόσθεση, ανίδα, επίρρημα, φροντίδα : Με ποιες λέξεις του κειμένου έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παραπάνω λέξεις;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ (στ. 69-99)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ούτε θα σε παρακαλούσα ούτε, αν ήθελες τώρα πια να με βοηθήσεις, θα δεχόμουν με ευχαρίστηση τη σύμπραξή σου.

Μα έχει όποια γνώμη θέλεις, εκείνον όμως εγώ θα τον
θάψω. Θα 'ναι ωραίο για εμένα να θάψω τον αδερφό μου και να πεθάνω.
Μαζί του αγαπημένη θα αναπαύομαι, πλάι σ' αγαπημένο,
αφού διαπράξω μια ιερή παρανομία, γιατί είναι πιο πολύς ο χρόνος
που πρέπει ν' αρέσω σ' αυτούς που είναι στον κάτω κόσμο παρά σ' αυτούς που είναι
εδώ πάνω. 75

Γιατί εκεί αιώνια θα βρίσκομαι εσύ όμως, αν το κρίνεις σωστό,
περιφρόνησε όσα είναι τίμια για τους θεούς.

ΙΣΜΗΝΗ

Δεν τα περιφρονώ αυτά εγώ, από τη φύση μου όμως
είμαι αδύναμη να ενεργώ ενάντια στη θέληση των πολιτών.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Εσύ αυτά να προφασίζεσαι, εγώ όμως θα πάω να σωρεύσω
χώμα για να φτιάξω τάφο για τον πολυαγαπημένο μου αδερφό. 80

ΙΣΜΗΝΗ

Αλίμονο, δυστυχισμένη, πόσο φοβάμαι για εσένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Μη φοβάσαι για εμένα· για τη δική σου μοίρα φρόντιζε.

ΙΣΜΗΝΗ

Όμως τουλάχιστον μην αποκαλύψεις σε κανένα αυτό
το σχέδιό σου, αλλά κράτα το μυστικό, το ίδιο κι εγώ θα κάνω. 85

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Αλίμονο, διακήρυξέ το σε όλους· πολύ πιο μισητή θα είσαι
άμα σωπάσεις, αν δε διαλαλήσεις σε όλους αυτά εδώ.

ΙΣΜΗΝΗ

Ζεστή καρδιά για ψυχρά πράγματα έχεις.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ξέρω όμως ότι είμαι αρεστή σε αυτούς που πρέπει περισσότερο να αρέσω.

ΙΣΜΗΝΗ

Αν θα έχεις και τη δύναμη βέβαια· όμως επιδιώκεις αδύνατα πράγματα. 90

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Όταν λοιπόν πια δε θα έχω δύναμη, θα σταματήσω.

ΙΣΜΗΝΗ

Καθόλου δεν πρέπει να κυνηγάει κανείς τ' αδύνατα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Αν συνεχίσεις να λες αυτά, θα μισηθείς και από μένα
κι ο νεκρός δίκαια θα σε μισεί για πάντα.

Αλλά άφησε εμένα και τη δική μου αφροσύνη 95
να πάθω αυτό το κακό, γιατί δε θα πάθω
τίποτα τόσο φοβερό, ώστε να μην πεθάνω έντιμα.

ΙΣΜΗΝΗ

Μα αν έτσι κρίνεις, προχώρα να ξέρεις όμως αυτό, ότι
πηγαίνεις ασυλλόγιστη αλλά αληθινά αγαπημένη στους αγαπημένους.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η Αντιγόνη από την άλλη εμμένει στην απόφασή της να θάψει τον Πολυνείκη
προβάλλοντας ηθικά και θρησκευτικά επιχειρήματα:

1. Είναι ωραίο και τιμητικό γι' αυτήν να επιτελέσει το χρέος της και ας πεθάνει
(στ. 72)

2. Η πράξη της είναι μια άγρια παρανομία που θα της εξασφαλίσει την αιώνια αγάπη του νεκρού αδερφού της (στ. 73-74)
3. Η μεταθανάτια ζωή είναι αιώνια σε σύγκριση με την επίγεια . Γι' αυτό προτιμά να είναι αρεστή πιο πολύ στους θεούς του κάτω κόσμου και στους νεκρούς παρά στους άρχοντες της κοσμικής εξουσίας (στ. 74-76)
4. Η παράλειψη του χρέους της προς το νεκρό αδερφό της σημαίνει περιφρόνηση σε όσα οι θεοί τιμούν, όπως είναι η ταφή του νεκρού (στ. 76-77)
5. Ο νεκρός μισεί αυτόν που παραβλέπει το χρέος της ταφής του (στ. 94)
6. Ο θάνατος δεν είναι φοβερός, όταν εξασφαλίζει την υστεροφημία (στ. 96-97).

Τα επιχειρήματα αυτά εκφράζουν τα κίνητρα που την παρακινούν στην απόφασή της να θάψει τον Πολυνείκη. Έχουν κύρος και είναι πειστικά μόνο για ανθρώπους υψηλόφρονες με ηθικό ανάστημα και ψυχικό σθένος.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Η Αντιγόνη παρουσιάζεται αποφασισμένη να θάψει το νεκρό αδερφό της. Από ποιες φράσεις του κειμένου διαφαίνεται το οριστικό και αμετάκλητο της απόφασής της ;
2. Είδαμε στο στίχο 1 την Αντιγόνη να προσφωνεί την Ισμήνη με μια φράση που εκφράζει την αγάπη , την τρυφερότητα και την εκτίμησή της για την αδερφή της. Στην ενότητα αυτή παρατηρούμε μια διαμετρικά αντίθετη στάση της ηρωίδας απέναντι στην Ισμήνη. Να σχολιάσετε τη μεταστροφή αυτή της Αντιγόνης και να εξηγήσετε το λόγο που έχει συντελέσει σε αυτή τη συναισθηματική της μετάπτωση.
3. Να ηθογραφήσετε την Αντιγόνη.
4. Κρίνοντας από τις σκέψεις και τις αντιδράσεις των δύο ηρωίδων ποια πιστεύετε ότι εξαρχής κερδίζει τη συμπάθεια των θεατών που παρακολουθούν την παράσταση;
5. Ποια σκοπιμότητα υπηρετεί η διαγραφή του ήθους των δύο ηρωίδων;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. άτιμος, κρύβω, στίχος, πέφτω, μηχανή: Με ποιες λέξεις του κειμένου έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παραπάνω λέξεις;
2. Να δοθούν στα νέα ελληνικά ομόρριζα για τις λέξεις : ποιῶ, φίλος.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ο Πρόλογος είναι το μέρος της τραγωδίας πριν από την είσοδο του χορού στην ορχήστρα. Αποτελεί οργανικό τμήμα του δράματος και αναγκαίο από την άποψη της θεατρικής οικονομίας. Ειδικότερα, ο πρόλογος στην Αντιγόνη διαρθρώνεται σε τρεις σκηνικές ενότητες : α) στ. 1-10, β) στ.11-38, γ) στ. 39-99. Η δραματική του λειτουργία είναι η εξής :

1. Δίνει στοιχεία για το χώρο και το χρόνο του έργου. Ο σκηνικός χώρος απεικονίζει το προαύλιο των ανακτόρων της Θήβας. Ο χρόνος ανάγεται στη μυθική εποχή, ίσως μια γενιά πριν από τα Τρωικά, όταν έγινε δηλαδή η εκστρατεία των *Επτά επί Θήβας*. Ακριβέστερα είναι η ώρα να χαράζει όπου να 'ναι αυγή της επόμενης μέρας μετά τον αλληλοσκοτωμό του Ετεοκλή και Πολυνείκη και τη φυγή των Αργείων.
2. παρουσιάζει τα αναγκαία προδραματικά γεγονότα (τις συμφορές της οικογένειας του Οιδίποδα , τον αλληλοσκοτωμό των δύο αδερφών και την ανάληψη της εξουσίας από τον Κρέοντα).

3. Εκθέτει το διάταγμα του Κρέοντα για την τύχη των δύο νεκρών, προβάλλει την τιμωρία του παραβάτη και προοικονομεί την άφιξη του χορού και του Κρέοντα.
4. Διαγράφει το ήθος, τη διάνοια και γενικά τον ψυχισμό της Αντιγόνης και της Ισμήνης καθώς και έμμεσα του Κρέοντα.
5. τονίζει την αμετάκλητη απόφαση της Αντιγόνης να θάψει τον νεκρό Πολυνείκη.
6. Προσδιορίζει το βασικό άξονα πάνω στον οποίο θα οργανωθεί η εξέλιξη της τραγωδίας (απαγορευτική διαταγή του Κρέοντα για την ταφή του Πολυνείκη-σταθερή απόφαση Αντιγόνης να θάψει τον νεκρό).
7. Δραματοποιεί τη ρήξη της Αντιγόνης και Ισμήνης και δίνει έμφαση στη μοναξιά της ηρωίδας, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα τραγικό πρόσωπο.
8. Προοικονομεί τη σφοδρή σύγκρουση Αντιγόνης και Κρέοντα.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία δημιουργούν στους θεατές ανάλογα τραγικά συναισθήματα (έλεο, φόβο, οργή) και συντελούν στην ομαλή εκκίνηση του μύθου.

ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Αντιγόνη : η Αντιγόνη παρουσιάζεται με φιλάδελφα αισθήματα που εκδηλώνονται με τρυφερότητα και στοργή προς την Ισμήνη. Τα πρώτα λόγια της Αντιγόνης διακρίνονται από τρυφερότητα. Η ηρωίδα είναι πικραμένη και πληγωμένη από τα συσσωρευμένα δεινά της οικογένειάς της που επέφερε η θεϊκή καταδρομή και ζει με ένταση τις συμφορές για τις οποίες νιώθει ντροπή και οδύνη. Είναι μια ευγενική μορφή που κερδίζει τη συμπάθεια των θεατών εξαιτίας του πλούσιου εσωτερικού της κόσμου (στ.1-10). Το ήθος της, το πάθος της είναι αυτά που επιβάλλει ο παιδαγωγικός χαρακτήρας της τραγωδίας. Στους επόμενους στίχους (21-38) η Αντιγόνη παρουσιάζεται αγανακτισμένη και οργισμένη με τη μεροληπτική διάθεση του Κρέοντα. Πιστεύει στη θρησκευτική συνήθεια της ταφής και στην ισότιμη μεταχείριση των νεκρών. Αρνείται να υπακούσει στην άρνηση του Κρέοντα και προσπαθεί να παρακινήσει την Ισμήνη να θάψουν μαζί τον Πολυνείκη.

Στους στίχους που ακολουθούν η Αντιγόνη είναι τολμηρή, αποφασιστική, υπερήφανη, με αγέρωχο χαρακτήρα. Είναι προσηλωμένη στο ηθικό της χρέος και τηρεί στάση ιδεαλιστική στη ζωή της. Το δίκαιο, τα θρησκευτικά νόμιμα, η αδελφική αλληλεγγύη στηρίζουν την αποφασιστικότητά της. Η Αντιγόνη στη συνέχεια (στ. 69-83) φαίνεται σταθερή στην απόφασή της. Η άρνηση της Ισμήνης όμως τη μετατρέπει από στοργική σε σκληρή, απότομη και πικρόχολη. Την κάνει να αισθάνεται προδομένη και εγκαταλειμμένη. Η Αντιγόνη δεν μπορεί να φανταστεί πως η αδελφή της δεν είναι πρόθυμη να διακινδυνεύσει τη ζωής της για την εκτέλεση του κοινού τους καθήκοντος. Δηλώνει κατηγορηματικά την απόφασή της να θάψει το νεκρό με τίμημα ακόμα και τη ζωή της. Ακούει τη φωνή της συνείδησής και του καθήκοντος και προκρίνει ένα έντιμο τέλος από μια ανέντιμη ζωή. Τα κίνητρά της είναι δύο: α) η αγάπη για τον αδελφό της και β) βαθιά πίστη στον άγραφο θεϊκό νόμο που επιτάσσει τη ταφή.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η Αντιγόνη έχει συναίσθηση ότι θάβοντας το νεκρό παραβαίνει τον ανθρώπινο νόμο και έρχεται σε σύγκρουση με τα κελεύσματα της πολιτικής εξουσίας. Δεν τρέφει αυταπάτες για τις κυρώσεις και το γεγονός αυτό προβάλλει περισσότερο το μεγαλείο της ψυχής της. Είναι βέβαιη όμως ότι η ταφή είναι έργο ευσεβές που θα επιδοκιμαστεί από τους θεούς και το νεκρό («όσιον»). Η ηρωίδα πιστεύει στην αθανασία της ψυχής και στην αιωνιότητα της μεταθανάτιας ζωής. Αυτή η μεταφυσική αντίληψη επιβάλλει το ηθικό χρέος να σέβεται περισσότερο τους θεούς του κάτω κόσμου παρά τις εντολές της εγκόσμιας εξουσίας.

Στους τελευταίους στίχους του προλόγου (84-99) η Αντιγόνη είναι οργισμένη. Δεν τη μεταπείθουν οι νουθεσίες της Ισμήνης. Διαπνέεται από τα ιδανικά της ηρωικής εποχής και περιφρονεί της επιταγές της εγκόσμιας εξουσίας. Αρνείται τις κοινωνικές συμβατικότητες και με βαθιά αίσθηση του χρέους προς το νεκρό βαδίζει εκούσια και μόνη το δρόμο της θυσίας.

Ισμήνη : η Ισμήνη παρουσιάζεται με φιλάδελφα αισθήματα απέναντι στην Αντιγόνη και στους νεκρούς οικείους της. Πενθεί για το χαμό των αδελφών της και νιώθει έρημη και μόνη. Ωστόσο, είναι αδρανής και εσωστρεφής, ανυποψίαστη και απληροφόρητη για τις εξελίξεις που προδιαγράφονται. Γι' αυτό και αγνοεί τη διαταγή του Κρέοντα. Το ήθος της και η διάνοιά της αρμόζουν περισσότερο στα κοινά μέτρα που είχε η γυναικεία φύση στην τότε μυθική και πατριαρχική εποχή. Αργότερα (στ 39-48) παρουσιάζεται αμήχανη και έκπληκτη, διστακτική και άτολμη. Είναι κοινός άνθρωπος , αναποφάσιστη, με αδύναμο χαρακτήρα. Είναι μια αντιηρωική μορφή, δεν έχει υψηλοφροσύνη, αγωνιστική διάθεση και ηθικό ανάστημα. Ωστόσο, δημιουργεί στους θεατές συναισθήματα συμπάθειας. Στη συνέχεια (49-68) δείχνει ότι είναι ευαίσθητη, ανησυχεί για την Αντιγόνη και προσπαθεί να τη μεταπείσει χρησιμοποιώντας λογικά και συναισθηματικά επιχειρήματα. Νιώθει ντροπή και αποστροφή για τις οικογενειακές της συμφορές αλλά και οίκτο για τον χαμό των δύο αδερφών. Η μοναξιά τη συνθλίβει και η σκέψη για ανυπακοή στην εξουσία τη τρομάζει. Επιζητεί μια ήρεμη ζωή, καθώς προτάσσει το αίσθημα της αυτοσυντήρησης και όχι τις ηθικές αρχές. Νιώθει το χρέος της προς το νεκρό , επειδή όμως δεν έχει το ανάλογο ηθικό ανάστημα δεν μπορεί να συνδράμει την αδερφή της στην ταφή Στους τελευταίους στίχους του προλόγου(στ 84-99) η Ισμήνη δείχνει έντονο ενδιαφέρον για την Αντιγόνη και αγωνιά για τη τύχη της. Φοβάται όμως και για την δική της ζωή και δεν έχει το ηθικό σθένος να ακολουθήσει την Αντιγόνη στην απόφασή της. Είναι φωνή της φρόνησης και του ρεαλισμού. Γι' αυτό και τα επιχειρήματά της είναι λογικά. Κατακρίνει την Αντιγόνη για το παράτολμο σχέδιό της, όμως της αναγνωρίζει ευγένεια ήθους και υψηλοφροσύνη.

Κρέοντας : έμμεσα από τα λόγια της Αντιγόνης εμφανίζεται μεροληπτικός και άδικος, αυστηρός και σκληρός απέναντι στο νεκρό Πολυνείκη. Η στάση του αυτή μαρτυρεί ασέβεια και ύβρη προς το θείο, γιατί περιφρονεί το άγραφο/ εθιμικό δίκαιο της ταφής. Είναι φορέας της ηθικής των χρόνων του που τιμωρεί τον κακό και μετά το θάνατό του, ωστόσο η στάση του προσκρούει στο δημόσιο αίσθημα.